

УДК 378.14

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ВСІХ ВИДІВ ЧИТАННЯ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Орел-Халік Ю.В.

Запорізький державний медичний університет

Розглянуто роль читання у процесі професійної підготовки студентів вищих медичних закладів освіти України на заняттях з іноземної мови. Показано, що читання оригінальної літератури формує науковий світогляд, сприяє розвитку розумових здібностей, впливає на професійну підготовку, моральну, фізичну, естетичну, екологічну культуру студентів. Проаналізовано види читання, досліджено методологічні засади їх комплексного використання на заняттях з англійської мови задля подальшого самовдосконалення майбутніх медичних працівників.

Ключові слова: професійна підготовка студентів, види читання, методологічні засади, іноземна мова.

Система читання, в тому числі і професійно орієнтованого, визначається як система способів поетапного оволодіння інформацією. Будь-яке читання починається зі знайомства із заголовком тексту, першим абзацем, ключовою пропозицією, ця інформація служить підставою для рішення, читати цей текст чи ні. Далі здійснюється реалізація рішення відповідно до поставленої читачем мети. Це може бути ознайомлення зі змістом тексту на рівні головних фактів (за виключенням другорядних) чи ознайомлення зі змістом у деталях. Іноді читання починається відразу з пошуку певної інформації, коли читачу відомо, що вона міститься саме в цьому тексті. Потім йде докладніше знайомство з даним уривком.

Постановка проблеми. Для навчання професійно орієнтованому читанню застосовують підхід, сконцентрований на вміннях, метою формування яких є підвищення ефективності читання. Під ефективністю розуміють досягнення задовільних результатів при витраті найменших зусиль і часу. Результатом роботи з текстом є насамперед його розуміння. До основних характеристик розуміння тексту відносять повноту, точність і глибину.

Саме ці характеристики розуміння зумовили виділення видів читання, які пов'язані з рядом конкретних умінь читання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усвідомлюючи актуальність для майбутніх медичних працівників працювати з великою кількістю друкованої наукової літератури, дослідники (Г. Іонін, Л. Барановська, Г. Берегова, В. Знаков, Л. Головата, Н. Костриця, Є.О. Корсунський, В. Момот, Т. Окунович, Е. Полатай, Л. Романова, Н. Тоцька, О. Штепа, С. Шумовецька та ін.) пропонують різноманітні педагогічні підходи до формування навичок роботи з фаховими текстами у студентів вищих навчальних закладів України.

Г.М. Іонін пропонує розрізняти три види читачів (читач-художник, читач-критик і читач-літературознавець) і відповідно три типи читання в залежності від того, як і за допомогою яких мисленневих засобів узагальнюється отриманий в ході читання образ предмета (людини, події тощо), тобто в залежності від типу образного мислення читача.

«Читач кожного з цих трьох типів, – зазначає Г.М. Іонін, – мислить образно, інакше літературний матеріал не може бути сприйнятий, але характер читачього образного мислення в кож-

ному із трьох типів принципово інший, тому що спрямований на досягнення різних результатів: на створення образу, на вироблення й осмислення публіцистично загостреної оцінки, на встановлення наукової істини [2, с. 73].

Як зазначає В.В. Знаков, основна пізнавальна мета читача «полягає в розумінні викладених у творі фактів, подій і явищ, а також їхніх можливих, явно не виражених в тексті, причин і наслідків. Саме останні найчастіше приховують ідеї, втілені автором у творі, виражають його художній зміст і визначають зміст тексту для читача [1, с. 71].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. І справді, у сучасній науці досить розповсюдженою є точка зору, згідно з якою психологічний механізм розуміння тексту зводиться до вирішення розумового завдання. Однак зазвичай ця точка зору виражається в узагальненому вигляді, без уточнення того, які типи розв'язуваного читачем завдання детермінують появу конкретних форм розуміння тексту. Виходячи із результатів дослідження, метою якого було показати, що в залежності від мети читача і згідно з типом розв'язуваного завдання в нього можуть виникати зовсім різні форми розуміння одного й того ж тексту, що підтверджує існування трьох різновидів читання в залежності від характеру розуміння, осягнення тексту читачем.

Мега статті. Обґрунтувати необхідність впровадження всіх видів читання у контексті підготовки фахівців медичної галузі під час навчання у вищих медичних закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз вивченої літератури свідчить, що одні читачі – лише впізнають описувані події, не задумуючись про контекст, умови, що породжують їх. У них не виникало причинних питань, вони були впевнені, що адекватно зрозуміли текст. Аналіз цілей таких читачів показав, що вони сприйняли основну вимогу інструкції (пояснити, у чому зміст прочитаного). У результаті в них виникало *розуміння-розпізнавання* прочитаного.

В інших розуміння ґрунтувалося на майже миттєвому уявленні не тільки описуваної ситуації в цілому, але і деяких з можливих її причин і наслідків. Процес розуміння в них полягає в аналізі і подальшій конкретизації передбачуваної ситуації. В них виникає інша форма розуміння тексту – *розуміння-гіпотеза*.

Третя група читачів з самого початку орієнтована на розуміння речень як елементів зв'язного тексту. Поєднуючи речення в правильну послідовність, такі читачі вирішують завдання на конструювання цілого з частин і досягають форми *розуміння-поєднання*.

Аналіз тактики профорієнтованого читання дозволяє зробити висновок про те, що фахівці використовують види читання тільки у їх поєднанні, взаємодоповненні та взаємозв'язку, тому необхідно організувати навчання профорієнтованому читанню у вищих таким чином, щоб включити всі види читання: ознайомлювальне, вивчаюче, пошукове та переглядове.

Але, як свідчить практика (зокрема, наші спостереження під час відвідування та проведення занять з іноземної мови, бесіди зі студентами й викладачами, результати екзаменів і контрольних робіт), далеко не усі випускники вищих медичних навчальних закладів опановують навички та вміння з різних видів читання.

Саме тому на початковому етапі (I-II семестр) вивчення іноземної мови у вищих закладах освіти ми ставимо таку ціль, щоб студенти оволоділи процесом читання на тому рівні та у тому обсязі, який дасть змогу використовувати його в професійній діяльності. Студенти повинні засвоїти якомога більше видів читання з високим ступенем автоматизації всіх операцій під час перцептивної переробки інформації. Як відомо, робота з розвитку навичок та вмінь змістової переробки інформації через читання складається із вмінь:

- виокремити в тексті змістові елементи та факти;
- співвідносити виокремлені факти;
- узагальнити, синтезувати виокремлені факти;
- втілювати змістове прогнозування;
- розрізняти структурні особливості текстів різних жанрів;
- прогнозувати на мовленнєвому рівні;
- володіти оперативною пам'яттю.

Крім загальнодидактичних принципів (наочності, доступності, свідомості, науковості, активності тощо), процес читання повинен бути підпорядкований реалізації комплексного, реального практичного результату, а також виховання, освіти і розвитку особистості та професіоналізму майбутнього фахівця засобами інформації іншомовного походження.

Формування вмінь та навичок читання передбачає чітке і диференційоване врахування читацьких здібностей. Це питання досліджував Є.О. Корсунський на прикладі сприйняття художнього тексту, однак його висновки, на наш погляд, в головних рисах можуть бути екстрапольовані і на читання фахових текстів, зокрема текстів іноземною мовою [3, с. 94].

Є.О. Корсунський запропонував систему взаємозалежних об'єктивних (відношення суспільства, родини, однолітків до читання і т.ін.) і суб'єктивних (ідеологічна і читацька спрямованість особистості, читацька культура і т.ін.) факторів розвитку читацьких здібностей.

Є.О. Корсунський пропонує розрізняти чотири рівні розвитку читацьких здібностей, серед яких найвищим різновидом читання є читання, за якого досягається не тільки адекватне сприй-

няття змісту, а й розуміння його, тобто осягнення зв'язків між окремими компонентами (смісловими одиницями) тексту, що дає змогу, зокрема, встановити справжні причини зображуваних подій чи фактів, а отже, дати їм адекватну оцінку, підійти до них критично і творчо [3, с. 93].

Важливу залежність між рівнем сприйняття тексту засобами вербальної пам'яті та успішністю навчання простежує О.Ф. Потьомкіна. З одного боку, зазначає вона, смислове сприйняття і розуміння тексту в процесі читання істотно залежить від наявного рівня знань, що становлять собою засвоєні поняття, тобто сформованого початкового понятійного апарата в змісті пам'яті. З другого боку, «при зіставленні результатів дослідів з успішністю навчання була виявлена пряма відповідність між рівнем сприйняття та успішністю навчання. У групу з найбільш високими значеннями продуктивності вербальної пам'яті ввійшли особи, найбільш успішні в навчанні, у групу із середніми значеннями – відповідно особи із середньою успішністю, у групу з найменшими значеннями продуктивності вербальної пам'яті ввійшли особи з поганою успішністю». Інакше кажучи, рівень читання і рівень осягнення знань детермінують один одного. Із сказаного випливає дуже важливий висновок: навчання читанню, освоєння його вищих форм має не просто суто технічне значення, а є невідмінним і вельми важливим засобом фахової підготовки.

Це дає підставу по-іншому, під новим кутом зору і більш серйозно поглянути на давно відомий факт поступового зниження рівня сформованості навичок читання. Як зазначає Т.Є. Косаревська, «дані дослідження свідчать про переважно низький рівень сформованості навички читання навчальних текстів у старших підлітків. Читання 54% учнів характеризується низькими показниками швидкості або розуміння прочитаного. 41,5% учнів мають середній рівень сформованості навички і 4,5% – високий рівень». До цього слід додати, що це стосується не тільки підлітків, а й інших верств населення, зокрема і студентів. Тому активне формування навичок читання, зокрема вищих його форм, переростає в проблему, яка набуває першорядного значення. І оскільки в немовних вузах іноземна мова лишається по суті єдиним предметом, де цілеспрямовано ведеться робота з формування навичок читання, то доведеться визнати, що її роль у навчально-виховному процесі аж ніяк не другорядна, не допоміжна, як інколи вважають.

Головна мета роботи з текстами в вищій школі – практична діяльність з різних видів читання, а саме:

- ознайомчого – засіб вилучення основної інформації (приблизно 70%). Для ознайомчого читання добирають тексти, порівняно великі за обсягом;

- вивчаючого – уважне читання, повне розуміння (100%) змісту, аналіз тексту, його лексичних та граматичних явищ. Головне завдання – якісна сторона читання;

- проглядового – читач одержує загальне уявлення про зміст тексту, розуміє, про що йдеться в тексті (skim & scan);

- пошукового читання – має велике значення: серед чималого обсягу друкованої інформації до-

помагає виділити головні факти, вилучити другорядне. Найчастіше використовується при читанні газет та журналів.

Навчання всіх видів читання потрібно здійснювати у тісному взаємозв'язку, але підходити диференційовано до формування кожного з них. Відбір і організація мовленнєвого матеріалу для читання і вся робота з формування навичок і вмінь мають здійснюватися на основі функціонального підходу. Свого часу англійський методист Майкл Уест писав з цього приводу: «...читая статью в «Лансет», я пробежал глазами первый параграф, в котором говорилось о предстоящей работе, не относящейся к интересующему меня вопросу, *бегло прочитал* следующую часть, чтобы иметь представление о цели, характере настоящего эксперимента, *прочитал* и описание эксперимента; изучил результаты и выводы».

Як бачимо, гнучкість є головним проявом сформованості навичок читання. Володіння всіма видами читання формує базу для самостійного, адекватного та швидкого оволодіння необхідною інформацією, що має не аби яке значення для медиків. Отже, для формування іншомовних навичок, інтелектуального розвитку майбутнього фахівця необхідно творчо підходити до всіх видів читання.

Сучасні дослідження фахівців в галузі методики навчання читанню привели нас до висновку, що для більш ефективного навчання читанню потрібно вчити студентів розуміти не окремі речення, а тим більше – окремі слова, а набагато більші одиниці, як, наприклад, абзац або навіть цілий текст.

При цьому інформаційний пошук, переробка й оцінка інформації здійснюються за допомогою дедуктивного методу, який передбачає добір, як правило, невеликої кількості найбільш містких інформаційних елементів тексту для висунування гіпотез про його зміст. Ці гіпотези підтверджуються або відкидаються, коригуються в ході добору інформації з тексту. Основна ідея полягає в тому, що ефективне читання не є пізнанням окремих лексичних одиниць, тому що студенти під час читання співвідносять нову інформацію з тексту зі своїм професійним і життєвим досвідом. Ця модель також припускає, що читачі, працюючи над текстом, використовують інформацію, яку вони одержують одночасно з декількох джерел, тому вони можуть компенсувати недоліки одного рівня сприйняття, залучаючи знання з іншого рівня. Сюди ми відносимо раніше набуті фонологічні, лексичні, синтаксичні, семантичні знання та знання дискурсу. Як свідчить досвід роботи зі студентами, це дозволяє компенсувати дефіцит знань одного рівня на іншому рівні. Наприклад, студент із недостатнім рівнем знань лексичних одиниць може компенсувати це, використовуючи синтаксичні або семантичні ключі. Все це ми намагаємось урахувати при розробці індивідуальних завдань для студентів з різним рівнем знань, навичок і вмінь з читання на заняттях з англійської мови.

Розробці завдань і підбору текстів повинна приділятися серйозна увага, тому що ми вважаємо, що засвоєння основної частини знань, на-

вичок й вмінь забезпечується саме навчальним матеріалом, а не поясненнями викладача.

Навчання профорієнтованому читанню здійснюється на основі створення системи, яка передбачає дотримання наступних принципів:

- 1) тематичної цілісності навчальних матеріалів;
- 2) їх кількісної достатності;
- 3) співвіднесеності типів текстів з видом читання. Мається на увазі, що завдання з читання повинні враховувати обсяг тексту, його лінгвістичну складність та інші характеристики;
- 4) поступового нарощування складності текстів;
- 5) переваги в кількісному співвідношенні аутентичних текстів над спеціальними.

Під аутентичними текстами розуміють тексти, створені з комунікативною, а не навчальною метою, однак ці тексти можуть бути частково змінені, адаптовані до рівня досвіду, інтересів і особливостей тих, хто вивчає мову. Спеціальні тексти відбираються або створюються як матеріал для навчання мові. Будь-який текст має бути цілісним, структурованим і зв'язним. Окремі речення в тексті тісно пов'язані між собою й взаємно доповнюють одне одного, між ними встановлюються логічні зв'язки, що забезпечують комунікативну цілісність тексту.

Відбираючи тексти для професійно орієнтованого читання для студентів медичного профілю, доцільно дотримуватись низки вимог. Так, тексти повинні бути:

- лінгвістично посильними;
- ідеї й деталі повинні бути чітко подані й послідовно викладені;
- здатними відображати вже набуті фахові знання студентів;
- цікавими для студентів;
- різножанровими;
- інформативними, мати пізнавальну цінність й новизну для студентів;
- сучасними, виданими у 2010–2015 роках, або загальнотеоретичного плану.

Виходячи з того, що рівень мовленнєвої підготовки студентів є досить-таки неоднаковою, виникає необхідність у адаптації профорієнтованих текстів до рівня можливостей різних студентів. Але необхідно враховувати, що низький рівень володіння іноземними мовами не завжди означає, що студент погано знає фахові дисципліни, а отже, йому буває неважко здогадатися, про що йде мова у професійному тексті.

Висновки. Таким чином, із усіх видів мовленнєвої діяльності особливе значення в професійно орієнтованому навчанні іноземній мові майбутніх медичних працівників має читання. Навчання цьому виду мовленнєвої діяльності передбачає оволодіння студентами навичками та вміннями з різних видів читання: вивчаючого, ознайомчого, проглядового, пошукового в їх взаємозв'язку. Різниця в рівні підготовленості студентів з іноземної мови дозволяє виділити базовий й надбазовий рівні володіння читанням, що створює умови для здійснення особистісно-орієнтованого підходу до навчання цьому виду мовленнєвої діяльності, що в свою чергу, безсумнівно, залежить від досвіду й натхнення викладача.

Список літератури:

1. Знаков В. В. Понимание художественного текста как решение мыслительной задачи // Материалы всесоюзной научно-практической конференции «Психолого-педагогические проблемы обучения технике чтения, смысловому восприятию и пониманию текста». 12-15 мая 1988 года. – М., 1989. – С. 70-72.
2. Ионин Г. Н. Типы образного мышления читателя-школьника // Материалы всесоюзной научно-практической конференции «Психолого-педагогические проблемы обучения технике чтения, смысловому восприятию и пониманию текста». 12-15 мая 1988 года. – М., 1989. – С. 74-75.
3. Корсунський Е. А. Сущность, структура, специфика читательских способностей и их развитие // Материалы всесоюзной научно-практической конференции «Психолого-педагогические проблемы обучения технике чтения, смысловому восприятию и пониманию текста». 12-15 мая 1988 года. – М., 1989. – С. 93-94.

Орел-Халик Ю.В.

Запорожский государственный медицинский университет

**ОБОСНОВАНИЕ НЕОБХОДИМОСТИ ВВЕДЕНИЯ ВСЕХ ВИДОВ ЧТЕНИЯ
В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ МЕДИЦИНСКОЙ ОТРАСЛИ****Аннотация**

Рассмотрена роль чтения в процессе профессиональной подготовки студентов высших медицинских учебных заведений Украины на занятиях по иностранному языку. Показано, что чтение оригинальной литературы формирует научное мировоззрение, способствует развитию умственных способностей, влияет на профессиональную подготовку, моральную, физическую, эстетическую, экологическую культуру студентов. Проанализированы виды чтения, исследованы методологические основы их комплексного использования на занятиях по английскому языку для дальнейшего самосовершенствования будущих медицинских работников.

Ключевые слова: профессиональная подготовка студентов, виды чтения, методологические основы, иностранный язык.

Orel-Khalick Yu.V.

Zaporozhye State Medical University

**JUSTIFICATION FOR THE INTRODUCTION OF ALL TYPES OF READING
IN THE PROCESS OF TRAINING OF MEDICAL WORKERS****Summary**

The article distinguishes the process of training of medical students in higher educational institutions of Ukraine on the bases of reading foreign literature. Reading of original literature forms scientific outlook, contributes to the development of mental abilities, influences the professional training and enriches the moral, physical, aesthetic and ecological culture of students. The author of the article analyses four types of reading in the process of professional training of future medical professionals, studies the methodological bases of their complete use at the lessons of English.

Keywords: professional training of students, types of reading, methodological foundations, foreign language.